

Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om retskrivning

Kopimappe

Dato

December 2017

Udviklet for

Undervisningsministeriet

Udviklet af

Professionshøjskolen Metropol

VIA University College

Rambøll Management Consulting A/S

VIA, Metropol og Rambøll vil gerne takke følgende personer for deres bidrag til materialet:

- Ole Andersen, Kokkedal Skole
- Henrik Helbo Lund, Højvangskolen
- Martin Norgreen, Skolen på la Cours Vej
- Marie Zacher Sørensen, Skolen på Duevej
- Christina Fuglsang Madsen, Østerhåbskolen

De dele af materialet, der er udsnit af tidligere prøver, er udgivet af ministeriet og forfattet af den daværende siddende opgavekommission.

Indholdsfortegnelse

Kopiark 1 – Ugeskema	0
Kopiark 2 – Staveprøve	1
Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser.....	2
Kopiark 4 – Fem staveråd	3
Kopiark 5 – Forvekslingsord	4
Kopiark 6 – Morfemregler	5
Kopiark 7 – Ordklasser	6
Kopiark 8 – Liste over ord, der er i et eller to ord.....	7
Kopiark 9 – Husk kommaer	8
Kopiark 10 – Brainbreak – Ordklasseleg.....	9
Kopiark 11 – Brainbreak – Quiz&Byt	10
Kopiark 12 – Brainbreak – Hentediktat.....	11
Kopiark 13 – Brainbreak – Gå udenfor	12
Kopiark 14 – Brainbreak – Odd-one-out.....	13

Kopiark 1 – Ugeskema

	Dag 1 Morfemer	Dag 2 Ord med -r	Dag 3 Fremmedord	Dag 4 Sammensatte ord	Dag 5 Tegnsætning
Tjek ind (5 min.)					
Dagens forvekslingsord (15 min.)	Yndling/yingling	Nogen/nogle	Ligge/lægge	Synes/syntes	Vist/vidst
Repetition (10 min.)	Intro til stavning Staveprøve	Repetition af dag 1	Repetition af dag 1 og 2	Repetition af dag 2 og 3	Repetition af dag 3 og 4
Dagens staveråd (30 min.)	Morfemer FP9 Retskrivning (Ret en tekst)	Nutids-r Flertals-r FP9 Retskrivning (Rigtig form)	Ord med -tion/sion Ord med -ment Ord med -ance/ence FP9 Retskrivning (Første del)	Hyppige småord Fokus på betydning, tryk og bøjning FP9 Retskrivning (Et eller flere ord)	Komma FP9 Retskrivning (Komma)
Brainbreak (15 min.)	Ordklasseleg	Quiz & Byt	Hentediktat	Gå udenfor	Odd-one.out
Ord i kontekst (25 min.)	Ord fra fagbøger	Skærmens lys	Hawaii	Plastik	Det grove sprog
Stav dig god (15 min.)	FP9 Retskrivning Evt. danskportaler (Ret en tekst)	FP9 Retskrivning Evt. danskportaler (Rigtig form)	FP9 Retskrivning Evt. danskportaler (Første del)	FP9 Retskrivning Evt. danskportaler (Et eller flere ord)	Staveprøve Feedback på staveprøve
Tjek ud (5 min.)					

Kopiark 2 – Staveprøve

Dikter følgende sætninger fra staveudviklingsfaserne:

Fase 2 – Lydret stavning og hyppige ord

1. I Afrika lever der mange antiloper og løver.
2. Der var så fantastisk kønt ude ved kolonihavehuset.
3. Jeg ønsker mig meget en mobiltelefon i julegave.
4. Han sagde, at det ikke ville øse ned nu.

Fase 3 – Lydfølgeregler

1. Den gamle kvinde havde solgt sine sidste smykker.
2. Jeg vidste ikke, hvilken afgang du fandt på at tage.
3. Hver dag skal man helst spise noget sundt.
4. De ankommer om en halv time med færgen.

Fase 4 – Morfemer

1. Tvangsarbejde er stadig udbredt i udviklingslande.
2. I parallelklassen var der uforståelige samarbejdsvanskeligheder.
3. De netop overståede forhandlinger var frugtbare.
4. Det er blevet sværere for flygtninge at komme ind i Europa.

Fase 5 – Beherskelse

1. Yderligere sanktioner mod staten er vist til diskussion i dag.
2. Præsidenten udviste ifølge medierne stort engagement ved konferencen.
3. I nogle lande lægger de vægt på uddannelse af den unge generation.
4. De synes godt om deres ynglingehold og orienterer om deres resultater på websiden.

Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser

Staveudviklingsfaser - Hvad kan jeg?

Fase 5 BEHERSKELSE

-tion/sion -ment nutids-r ét eller to ord - er som afledning
-ence/ance nogle/nogen yndling/ynghing vist/vidst
ligge/lægge synes/syntes

Fase 4 MORFEMER

Navneords bøjning Udsagnsord bøjning Tillæsoords bøjning
Forstavelser Afledningsendelser Bindebogstaver

Fase 3 LYDFØLGEREGLER

Stumme bogstaver d, v, g hv-ord Dobbel konsonant
Vokaltrappe i/e/æ v/ø u/o/å

Fase 2 LYDRET STAVNING

En vokal i hver stavelse Korrekte vokaler Korrekt konsonanter
Alle lyde med Lyde i korrekt rækkefølge Hyppige ord

Fase 1 BEGYNDENDE SKRIFSPROGLIG BEVISTHED

Fra lyd til bogstaver Deling af ord i stavelser

Kopiark 4 – Fem staveråd

Morfemer i ord:

Lyt grundigt til ordet, og find kernen. Gentag ordet langsomt for dig selv og opdel ordet i enten morfemer eller stavelser.

Ord med -r:

Indsæt *spise* eller *spiser*, hvis du er i tvivl, om et udsagnsord (verbum) ender på -r.

Indsæt *fodboldspiller*, hvis du er i tvivl om, hvordan man staver til "lærer".

Fremmedord:

Husk, at der på dansk er flere ord med -tion end -sion, husk dog *diskussion*, *refleksion*, *konklusion*.

Husk, at den danske udtale "mænt" i fx *eksperiment* og den franske udtale "mang" i fx *kompliment* begge skrives -ment.

Husk, at den danske udtale "angse" kan skrives med -ence eller -ance. Slå ordet op, hvis du er i tvivl.

Et eller to ord:

Husk, at ord der har ét hovedtryk og én bøjning, og som er én ting, skrives i ét ord.

Komma:

Husk, at kommaets vigtigste funktion er at adskille sætninger.

Kopiark 5 – Forvekslingsord

yndling	yngling
nogen	nogle
ligge	lægge
synes	syntes
vist	vidst

Kopiark 6 – Morfemregler

Et **morfem** er den mindste betydningsbærende enhed i sproget, fx *gen|tag|else|r*

rod morfem og kerne: *tag*

forstavelse/præfiks: *gen*

afledningsendelse/suffiks: *else*

bøjningsendelse: *r*

Sammensatte ord/komposita

Regel 1: Ord, der er sammensat af flere rod morfemer, kaldes sammensatte ord

Fx *jord|bær|plante*

Sidste del af ordet, som fortæller, hvad det er, er kernen.

Regel 2: Nogle sammensatte ord sættes sammen ved hjælp af bindebogstaver: *juletræ*, *fredsarbejde*

Forstavelse/præfiks

Regel 3: En forstavelse er ikke et ord i sig selv, men det ændrer rod morfemets betydning.

Hyppe forstavelser:

be- mis- u- van- gen- sam- an- re- in- anti- semi-

Afledningsendelse/suffiks

Regel 4: En afledningsendelse er ikke et ord i sig selv, men det ændrer rod morfemet, oftest til en anden ordklasse.

Hyppe afledningsendelser:

-ing -ning -hed -lig -ig -som -hed -else -dom -skab -er -eri -isk -bar -mæssig -vis -tion
-ment -ance -ence

Bøjningsendelser

Regel 5: En bøjningsendelse er ikke et ord i sig selv, men ændrer ordets tid, køn, bestemthed eller tal

Kopiark 7 – Ordklasser

Navneord (substantiver): bøjes i køn (en/et), bestemthed og tal (ental/flertal)

Ental ubestemt	Ental bestemt	Flertal ubestemt	Flertal bestemt
en dreng en pige en kat	dreng -en pige -n katt -en	flere dreng -e flere pige -r flere katt -e	alle dreng -ene alle pige -rne alle katt -ene
et hus et bælte et stik	hus -et bælte -t stikk -et	flere hus -e flere bælte -r flere stik -	alle hus -ene alle bælte -rne alle stikk -ene

Udsagnsord (verber): bøjes i tid

Navnemåde	Nutid	Datid	Kort tillægsform	Lang tillægsform
at arbejd -e	arbejd -er	arbejd -ede	arbejd -et	arbejd -ende
at læs -e	læs -er	læs -te	læs -t	læs -ende
at syng -e	syng -er	sang -	sung -et	syng -ende

Kort tillægsform bruges til at danne før nutid: har arbejdet, har læst, har sunget

Kort tillægsform bruges også til at danne før datid: havde arbejdet, havde læst, havde sunget

Tillægsord (adjektiver): bøjes bl.a. i tal, bestemthed og grad

Bestemthed og tal:

Ental ubestemt	Ental bestemt	Flertal
En rød bluse	den rød -e bluse	de rød -e bluser
Et rød -t hus	det rød -e hus	de rød -e huse
Et vellykk -et møde	det vellykk -ede	de vellykk -ede

Grad:

Første grad	Anden grad	Tredje grad
høj	høj -ere	høj -est
vellykket	mere vellykket	mest vellykket

Kopiark 8 – Liste over ord, der er i et eller to ord

alt for

alt sammen

altovervejende

derom

derop

derud

eftersom

for længst

for nylig

for øvrigt

herhjemme

i alt

i brug

i dag

i morgen

i stå

især

ifølge

imellem

imod

imødekommende

medmindre

nogenlunde

ovenikøbet

på ny

så længe

så vidt

til gengæld

tilovers

ud fra

Kopiark 9 – Husk kommaer

Altid komma foran

da
eftersom
fordi
hvis
hvordan
hvorfra
hvornår
imens
mens
når
selv om /selvom
såfremt

Ikke altid komma foran

at
så
hvilke
som
der

Kopiark 10 – Brainbreak – Ordklasseleg

patient	konfrontere	højeksplosiv
fantasiløs	ustabil	fordomsfuld
surfbræt	undtagelse	referere
nedskrive	beregning	risikere

Kopiark 11 – Brainbreak – Quiz&Byt

<p>Jeg spekulerer over mange ting. Er spekulerer i navnemåde (infinitiv) eller i nutid (præsens)?</p> <p>Svar:</p>	<p>Politiet skal kontrollere trafikken. Er kontrollere i navnemåde (infinitiv) eller i nutid(præsens)?</p> <p>Svar:</p>
<p>Bo må eksperimentere med et kemikalie. Ender eksperimentere på -e eller -er?</p> <p>Svar:</p>	<p>De reagerer altid på alarmen. Ender reagerer på -e eller -er?</p> <p>Svar:</p>
<p>Hvad ender ordet togfører på?</p> <p>Svar:</p>	<p>Hvad ender ordet fysiklærer på?</p> <p>Svar:</p>
<p>De orienterer forældrene om det i morgen. Ender orienterer på -e eller -er?</p> <p>Svar:</p>	<p>Eleven havde svært ved at reflektere over emnet. Ender reflektere på -e eller -er?</p> <p>Svar:</p>

Kopiark 12 – Brainbreak – Hentediktat

<p>information</p> <p>refleksion</p> <p>invitation</p> <p>manipulation</p> <p>diskussion</p> <p>reaktion</p>	<p>parallele</p> <p>kompetence</p> <p>tolerance</p> <p>reference</p> <p>parentes</p> <p>adresse</p>
<p>fundament</p> <p>engagement</p> <p>arrangement</p> <p>signalement</p> <p>element</p> <p>instrument</p>	

Kopiark 13 – Brainbreak – Gå udenfor

Find en makker.

Tag et billede af en genstand, der som eksempelvis ”gyngestativ” er sammensat.

Skriv ordene her. Husk evt. bindebogstaver.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Vis jeres lærer billederne!

Kopiark 14 – Brainbreak – Odd-one-out

fødder	arm	hoved	hals
spætte	hætte	jætte	gætte
sanger	tømrer	piger	forfatter

mig	dig	sig	lig
mund	bund	sund	lund
tiger	kanin	marsvin	kænguru

glemme	hæmme	slemme	kæmme
spiser	leger	mester	haster
fjende	sende	kende	vende

færdes	huggedes	omvendes	skades
bælte	smelte	vælde	sulte
forskel	artikel	spektakel	cirkel

kaste	booste	teste	kiste
humpel	simpel	vimpel	stempel
kappe	gruppe	stoppe	tæppe